

Innspill til Innovasjons- og samskapingsutvalget

Verdighetsenteret er et tverrfaglig, nasjonalt kompetansesenter innen eldreomsorg. Vi støtter utvalgets mandat og ambisjoner, og takker for muligheten til å komme med innspill.

Vi fremmer her fem hovedområder med forslag til tiltak:

1. Lovpålagt samarbeid – nøkkelen til frivillig vekst

Erfaringene fra Danmark viser at forpliktende og lovpålagt samarbeid mellom kommune og frivillig sektor gir resultater. En lovendring i 2008 pålegger danske kommuner å samarbeide med sosiale organisasjoner, med øremerkede midler. Dette har ført til at alle kommuner har etablert samarbeid med frivillige og egne koordinatorene.

I Norge har vi nylig fått et rundskriv som klargjør de rettslige rammene for samarbeid mellom helse- og omsorgstjenestene og frivillig sektor. Dette er et viktig og etterlengtet bidrag, særlig fordi mange kommuner har vært usikre på hva som er lovmessig tillatt i slike samarbeid.

Selv om stortingsmeldingene uttrykker tydelig støtte til økt frivillig innsats, ber Helsedirektoratet kommunene utvise særlig varsomhet ved samarbeid med frivillige inn mot særlig sårbare målgrupper. Dette reiser et viktig spørsmål: Kan behovet for økt frivillig involvering i sårbare grupper komme i konflikt med lovpålagte krav til taushetsplikt, medbestemmelse og forsvarlig helsehjelp?

Uavhengig av målgruppens pleiebehov er det nødvendig med tydelig organisering, blant annet når det gjelder samtykke, rutiner og opplæring. Vi vil understreke at dette igjen forutsetter koordinerende ressurser i kommunene.

Tiltak:

- Etablere øremerkede midler til kommuner og organisasjoner for utvikling og drift av samarbeid med frivillig sektor.
- Vurdere om dagens lovverk hemmer samhandling, og om det er behov for å lovfeste samarbeid, slik Danmark har gjort.
- Følge opp rundskrivet med støtte til implementering i kommunene.

2. Kompetanse – nøkkel for samskaping og bærekraft

Flere stortingsmeldinger og rapporter understreker at kompetanse og koordinerende ressurser i det offentlige er avgjørende for å lykkes med samarbeid med frivillig sektor. Dette samsvarer med Verdighetsenterets erfaring fra arbeid med eldreomsorg i kommunene.

I en presset kommuneøkonomi ser vi dessverre en negativ utvikling: Stillinger for frivillighetskoordinering kuttes, og færre får utviklet nødvendig kompetanse. Dette svekker grunnlaget for bærekraftig samarbeid og hemmer innovasjon – både på kort og lang sikt. Å satse på kompetanse og nøkkelroller er ikke nytt, men for mange kommuner vil det være en reell innovasjon å organisere seg systematisk for samskaping. Uten struktur og tydelig ansvar risikerer man at gode initiativ går tapt.

For å lykkes må kommunene styrkes både i kapasitet og kompetanse. Å bygge en «vi-kultur» mellom ansatte, frivillige og nærmiljøet krever tid og investering i koordinering, holdningsarbeid og opplæring – på flere nivåer.

Tiltak:

a) Utdanning og rekruttering

- Integrere kunnskap om samarbeid med frivillige i grunnutdanninger for helsepersonell.

b) Intern kultur og samhandling

- Inkludere samarbeid med frivillig sektor i strategier og daglig drift.
- Løfte frem frivillighet i internkommunikasjon, møteplasser og lederopplæring.

c) Rolleforståelse og holdningsarbeid

- Lære opp ansatte i å se frivillige som samarbeidspartnere, ikke erstatninger.
- Etablere lokale frivillighetskoordinatorer med faglig forankring og tydelig mandat.

3. En nasjonal strategi for frivillighet i helse og omsorg

I 2015 kom det en Nasjonal strategi for frivillig arbeid på helse- og omsorgsfeltet, den gikk ut i 2020. Hvis man reelt ønsker et løft innen nærmiljøssamarbeid og frivillighet i eldreomsorgen så trengs det en ny nasjonal strategi som tydeliggjør behovet for kompetanse på frivillighet i kommunene og koordinering av innsatsen.

Tiltak:

- Gjeninnfør en nasjonal strategi for frivillig innsats på helse- og omsorgsfeltet for å tydeliggjøre forventning til kommunene om samarbeid med frivillig sektor. Det er viktig at en slik strategi inneholder konkrete råd om hvordan det kan tilrettelegges for et samarbeid som er godt for alle parter.

4. Kompetanseheving for helsepersonell og ledere

For å sikre kvalitet og bærekraft i helse- og omsorgstjenestene må helsepersonell få tilgang til faglig oppdatering gjennom hele yrkeslivet. Verdighetsenteret ser store kompetanseforskjeller i møte med helsepersonell rundt om i landet – særlig i eldreomsorgen, hvor behovet for faglig påfyll og motivasjon er stort.

Tiltak:

- **Satse** på lavterskel og tilgjengelige kompetansetilbud i hele landet.

Samtidig må ansatte rustes til å håndtere etiske vurderinger, behandlingsnivå og krevende samtaler med pasienter og pårørende. Det trengs mer systematisk arbeid med etikk og trening i kommunikasjon, særlig rundt alvorlig sykdom og livets slutfase.

Tiltak:

- Styrke etikkarbeid i kommunale helse- og omsorgstjenester.
- Anerkjenne og trene kommunikasjon som en klinisk ferdighet.
- Gi helsepersonell kunnskap og ferdigheter i å gjennomføre forhåndssamtaler.

Ledere har en nøkkelrolle i implementering av nye tiltak, og utfordringene rundt implementering er en kjent problemstilling. Imidlertid har de ofte begrenset kapasitet til å gjennomføre lengre utdanningsløp.

Tiltak:

- Tilby korte, praksisnære og desentraliserte opplæringstilbud for ledere og andre som jobber med implementering.

5. Allment samfunnsbidrag (siviltjeneste)

Helsepersonellkommisjonen (NOU 2023:4) pekte på behovet for nye løsninger – inkludert en eventuell ordning for allment samfunnsbidrag, tilsvarende tidligere sivilteneste. Et flertall i kommisjonen ønsket at dette skulle utredes, men vi kjenner ikke til at regjeringen har fulgt opp forslaget.

Tiltak:

- Vi anbefaler at utvalget støtter forslaget fra Helsepersonellkommisjonen om å utrede en ordning for allment samfunnsbidrag.

Avslutning

For å møte fremtidens omsorgsbehov må vi ta i bruk hele samfunnets ressurser. Frivillig sektor og lokalsamfunn spiller en viktig rolle, men det krever klare rammer, god organisering og likeverdig samarbeid. Samtidig må ansatte få mulighet til kontinuerlig kompetanseheving gjennom hele yrkeslivet, og ledere må få støtte i implementering av nye løsninger.

En ny nasjonal strategi for frivillighet, sammen med øremerkede midler og forpliktende strukturer, vil kunne styrke samspillet mellom frivillig og offentlig sektor. Disse midlene må nå både frivillig og offentlig sektor for å sikre langsiktig finansiering av en slik satsing i begge sektorer parallelt. Vi støtter også forslaget om å utrede en ny modell for allment samfunnsbidrag – som en del av et moderne sivilforsvar med relevans for eldreomsorgen.

Vi oppfordrer utvalget til å legge til rette for at samskaping og kompetanseutvikling blir en integrert del av fremtidens helse- og omsorgstjenester.

Bergen, 23.06.2025

Silje B. Eikemo
Daglig leder